
Guerau Ponç de Cabrera

Autor:

Data de publicació: 21-06-2010

De l'estirp dels Cabrera, Ponç Gerau de Cabrera era fill de Guerau II Ponç, vescomte de Girona i d'Àger. Encara que altres fonts el fan fill del pare de Guerau II, Ponç I Guerau, tot assenyala que la primera opció és la correcta.

Va formar part del seguici que va acompanyar Berenguera, filla de Ramon Berenguer III, quan aquesta va anar a casar-se amb el rei de Castella i Lleó Alfons VII, el 1128.

Casat primer amb Sanxa de filiació desconeguda, possiblement catalana, no se sap si va enviudar o, el més segur, la va repudiar al·legant motius de parentiu. El cas és que es va casar amb la filla d'un magnat castellà, María Fernández, filla del comte Fernando Pérez de Traba. Així va començar la seva carrera política a la cort castellanolleonesa.

Ponç Guerau de Cabrera, amo de Castella

De l'estirp dels Cabrera, Ponç Gerau de Cabrera era fill de Guerau II Ponç, vescomte de Girona i d'Àger. Encara que altres fonts el fan fill del pare de Guerau II, Ponç I Guerau, tot assenyala que la primera opció és la correcta.

Va formar part del seguici que va acompanyar Berenguera, filla de Ramon Berenguer III, quan aquesta va anar a casar-se amb el rei de Castella i Lleó Alfons VII, el 1128.

Casat primer amb Sanxa de filiació desconeguda, possiblement catalana, no se sap si va enviudar o, el més segur, la va repudiar al·legant motius de parentiu. El cas és que es va casar amb la filla d'un magnat castellà, María Fernández, filla del comte Fernando Pérez de Traba. Així va començar la seva carrera política a la cort castellanolleonesa.

En aquells moments, Alfons VII, rei de Castella i Lleó es donava ínfulas d'emperador i, així, consta en tots els documents de la seva cancelleria. En realitat, el seu era un títol sense cap contingut legal, ja que el títol d'emperador el donava el papa i només n'hi podia haver un, de la mateixa manera que hi havia un sol papa. Malgrat aquesta fatxenderia Alfons havia de fer front a nombrosos problemes militars dels quals no sabia com sortir-se'n: enfrontaments constants amb Navarra, Aragó i Portugal, a més de diverses revoltes internes de senyors feudals, sense comptar amb les sovintejades i complicades guerres contra els musulmans. L'"emperador" es trobava totalment atrapat.

Fos com fos, Ponç Guerau, castellanitzat Poncio Giraldo, va començar a dirigir la repressió militar de les diverses revoltes amb un èxit total. Aquests triomfs li van donar prou prestigi per després dirigir totes les accions militars d'Alfons VII. Pels voltants de 1137, lleonesos i castellans havien intentat tres vegades, sense èxit, la conquesta de Badajoz. Ponç Guerau ho va aconseguir, a la primera, el 1140.

El 1138, participa en la conquesta de Còria, consolidada el 1142. Entre 1131 i 1135, reprimeix la revolta de l'asturià Gonzalo Peláez. El 1139, conquereix el castell d'Oreja i la seva comarca (a l'actual província de Toledo). Entre 1136 i 1140, participa amb èxit en diverses guerres contra Navarra, contra Aragó i contra els musulmans. El 1140, a la batalla de Valdevez, derrota els portuguesos. El 1147, dirigeix una exitosa expedició a Almeria. Diferents batalles i campanyes militars consoliden la frontera sud dels regnes d'Alfons VII entre els rius Tajo i Guadiana. Fixem-nos com va ser un català qui va donar als castellans els èxits militars que no aconseguien feia molt de temps. Cal recordar que, unes

dècades abans, Alfons VI només s'havia endut derrotes en les seves guerres contra els musulmans.

Segurament, no va ser només gràcies al comandament de Ponç Guerau que als exèrcits castellans es va produir un canvi tan radical. Altres catalans com Ermengol VI d'Urgell (castellanitzat Armengol de Urgel) i l'occità Ponç de Menerba (Poncio de Minerva), dels quals parlarem en una altra ocasió també van ajudar a aquella transformació.

Amb la seva empenta, l'«emperador» es va veure en cor d'emprendre campanyes més ambicioses contra els musulmans d'Andalusia, amb una campanya de conquesta el 1150-1151 a Còrdova i Jaen, incloent-hi Guadix i Lorca, el 1152-1153, preparant el terreny per a la futura conquesta d'aquesta zona. El 1147, conquereix Calatrava, amb l'ajut del rei de Navarra, el comte de Barcelona, el comte de Montpeller i diversos genovesos i pisans.

Ponç Guerau no solament va donar èxits militar a Alfons VII, també va destacar en nombroses negociacions diplomàtiques, fet que demostra que l'«emperador» basava la seva força en les capacitats, tant militars com polítiques, del nostre home. Així, veiem que, el 1140 i el 1143, participa en tot un seguit de negociacions amb Navarra com és el cas del matrimoni d'Urraca, filla natural d'Alfons VII, amb el rei navarrès Garcia Ramires (Garcia VI de Pamplona), casament que va tenir lloc el 1144 i al qual va assistir el mateix Ponç; o, el 1146, que negocia l'acord de vassallatge de Còrdova, o el 1156-1157 que dirigeix unes negociacions amb Ramon Berenguer IV. Entre 1153 i 1159 és present en diverses negociacions amb Catalunya, Navarra i Portugal.

Essent l'home de la seva màxima confiança, fet gens estrany ja que li treia, una vegada i una altra, les castanyes del foc, Alfons VII el va nomenar comte, l'any 1141. Cal tenir present que, a Castella, aquest títol no implicava, necessàriament, cap sobirania ni era un títol hereditari, simplement és tractava d'una concessió reial. El 1142, a més, i això és el més important, el va nomenar majordom (Maiordomus Imperatoris). Ponç Guerau va ser l'únic que va reunir ambdues distincions durant el regnat d'Alfons VII. El càrrec, més que militar, era polític i administratiu, i el convertia en el màxim conseller del rei, una mena de primer ministre encarregat de cercar nous ingressos per al tresor reial i noves i més segures fórmules d'exacció i d'ajudar, a més, el rei en les seves cúries. Ras i curt, era el més alt càrrec del regne, després del monarca. Va arribar al màxim càrrec possible en només 14 anys d'estada a Castella. Tota una proesa.

Va estar en el càrrec durant 16 anys, fins a la mort d'Alfons VII, a finals del mes d'agost del 1157. Cal destacar que els 15 primers anys del seu regnat, Alfons havia tingut 8 majordoms, dels quals el que més temps havia aguantat el càrrec havia estat 9 anys i no consecutius.

Alfons VII va dividir els seus regnes entre els seus fills Sanç i Ferran. Sanç va rebre Castella i hi va regnar com a Sanç III. Ferran va rebre Lleó. Gairebé dos anys després del seu accés al tron, Ferran II de Lleó va nomenar Ponç Guerau majordom (maiordomus regis) càrrec que va ocupar durant tres anys i mig, des del 14 de juny de 1159 fins al març de 1162. Així doncs, dels 38 anys que va durar el regnat d'Alfons VII i la primera part del regnat de Ferran II, més de 20 Ponç Guerau va ser majordom reial.

Val a dir que el monarca castellanoleonès va ser molt generós amb el nostre home. El 1156, li va donar Zamora i els seus territoris, a títol de possessió: Comes Poncius de Cabreira, Princeps Çemore. En aquesta ciutat va ser enterrat el 1174.

Tenia, a més a més, el títol de tenente, és a dir que disposava de la seva propietat amb el permís del monarca. També va ser tenente de Sanabria i els seus territoris (1132), de Cabrera (1138), comarca natural a l'actual província de Lleó, fet que ha donat arguments a aquells que han intentat castellanitzar-lo tot i aprofitant la coincidència de noms. A l'actual província de Salamanca: Ciudad Rodrigo i els seus territoris (1161), dels quals n'inicia la repoblació i Ledesma (1161). A l'actual província de Zamora: Benavente (1159), Morales del Rey (1147), Castro Toraf. (1140), Melgar (1146), Villalpando (1146), Toro (1153). També Almeria (després de la seva exitosa campanya militar) i Salamanca (1145).

També li van ser atorgades tota una sèrie de propietats i señoríos: Castell d'Albuher (1153), Almonecir (1152), a l'actual província de Guadalajara; Polgar (al costat de Toledo), Coria, esglésies de San Cristóbal de Salamanca i de San Nicolás de Ledesma. A l'actual província de Zamora: Moreruel (1143), Manganeses, Villarín de Campos, Revellinos, San Pedro del Ceque (1156), Villaferreña, Morales del Rey, Trefacio (1164) i Gallende; a Galícia Covelo i Sarria. A l'actual província de Palència Castro Calbon, Val de Salze i Cordovella (actual Cordovilla la Real) i un San Pedro i una Santa Eugenia que no s'han pogut identificar. I la llista pot ser no completa ja que podria haver obtingut altres llocs dels quals no ens n'ha arribat documentació.

Cal destacar la importància de moltes de les poblacions esmentades, com Salamanca, Zamora, Toro que demostren l'enorme importància i el gran poder que va acumular Ponç Guerau a Castella i Lleó. Va ser, a tots els efectes pràctics, l'home més poderós dels regnes de Castella i Lleó durant aquelles dècades.

No ens ha de passar per alt el fet que els castellans necessitessin catalans per comandar amb eficàcia els seus exèrcits, la qual cosa seria indicativa del poc nivell militar dels castellans d'aleshores. No es coneix, en canvi, cap castellà que, en aquells temps, vingués a Catalunya a comandar cap exèrcit ni, encara menys, que arribés a assolir tanta importància i acumulés tant de poder com Ponç Guerau de Cabrera a Castella i Lleó.

Per acabar, hem de fer referència als dos intents que hi hagut de descatalanitzar-lo. Un d'ells fent-lo d'origen castellanoleonès i explicant el seu cognom per una de les seves possessions, com hem explicat més amunt. L'altra, més seriós, basat en l'armorial del segle XVI conservat a la Universitat de Saragossa, que fa al comte Poncio de Cabrera fill o nét d'un don García, comte de Cabrera i de doña Elvira, germana legítima d'Alfons VI. Aquesta informació falsejada ha influït en obres com les dels germans García Caraffa, o la Gran Enciclopedia Gallega on s'afirma que ve d'un descendent del rei Ramir III, un nét del qual seria vescomte de Cabrera i es casaria amb una Legardis de Tost, que serien els pares o els avis aquests del nostre Ponç Guerau.

Ernesto Fernández-Xesta y Vázquez, malgrat ser ell mateix gallec, en la seva biografia sobre Ponç Guerau, desmunta aquestes falses tesis i demostra, amb tot un seguit d'estudis bibliogràfics i heràldics, que era fill de Guerau II Ponç de Cabrera.

D'aquest descendeixen els Ponce de León dits, a vegades Ponce de Cabrera, destacada família del regne de Castella.

Carles Camp

20 de desembre de 2009

Bibliografia consultada:

Armand de Fluvià i Escorsa, Josep M. Pujol, Santiago Sobrequés i Vidal, Enciclopèdia Catalana, 7a reimpressió actualitzada, Barcelona 1994, Vol. 5, p. 463-6

Ernesto Fernández-Xesta y Vázquez, Un magnate catalan en la Corte de Alfonso VII, Prensa y Ediciones Iberoamericanas, SL. Madrid, 1991